

Інтегративний підхід до викладання літератури у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів

Ключові слова: сучасна, дитяча, іншомовна література, психолого-педагогічний потенціал літератури, професійна освіта, художній образ, стимуляція інтересу до читання.

Вивчення літератури (дитячої, зарубіжної, англomовної, сучасної) у процесі професійної підготовки майбутніх учителів не втрачає особливої актуальності, адже художні першоджерела є ефективним засобом залучення до культурної спадщини людства, стимулюють креативний потенціал, позитивно впливають на розвиток концептуального та логічного мислення.

Професійна підготовка також передбачає формування готовності майбутніх учителів до використання художньої літератури у навчально-виховному процесі. Саме тому окремим аспектам використання художньої літератури у навчально-виховному процесі присвячена велика кількість наукових праць з різних дисциплін (педагогіки, психології, ряду філологічних дисциплін, філософії) за авторством А.Запорожця, О.Леонтєва, А.Маслоу, З.Фрейда, Б.Теплова; філологів і педагогів – Е.Гірусова, О.Дем'янчука, Н.Максимової, Л.Настенко, Є.Нікітіна, В.Ніколко, Л.Порох, Б.Юсова та інших.

Більшість дослідників констатують зниження інтересу сучасної аудиторії до читання художньої літератури через наявність цілої низки факторів, серед яких ми виділяємо як визначальні:

- швидкий розвиток інших джерел отримання інформації (які не вимагають такої активізації уваги та уяви);
- відсутність читацького досвіду;
- обмежені можливості створення власних художніх образів через брак вихідної інформації (про культурні, соціальні, історичні реалії,

на тлі яких розгортають зображені події, психологічну ситуацію, емоційний стан автора тощо).

Саме на останньому факторі ми і зосредили свою увагу, адже вважаємо, що інтеграція вивчення літературних джерел з використанням інформації з історії, культурології, етнографії, психології дозволяє значно стимулювати інтерес до предмету, до подальшого самостійного читання художніх творів з метою отримання естетичної насолоди та самовдосконалення.

Предметом нашого дослідження є використання інтегрованого підходу до викладання літератури (дитячої, англомовної, сучасної) у змісті професійної освіти майбутнього педагога.

Наше дослідження має на меті вирішення наступних завдань:

- аналіз змістового компоненту професійної підготовки майбутнього педагога у контексті використання художніх першоджерел;
- пошук ефективних шляхів використання та викладання художньої літератури у процесі професійної освіти майбутніх педагогів.

У ході професійної освіти майбутні педагоги отримують певні знання про природу та закономірності творчості, закони та засоби її матеріалізації (зокрема, через мистецтво слова), розуміння значущості творчості як засобу педагогічного впливу та особистісної реалізації індивіда. Ці питання відображені у педагогіці (естетичне виховання), у психології (психологія мистецтва), естетиці. У змісті філософії, психології, культурології, глибоко висвітлений творчий характер мистецького процесу, зокрема літературного. У ході вивчення мистецьких дисциплін студенти отримують інформацію про вплив мистецтва на розвиток людської особистості, знайомляться із сучасними теоріями щодо взаємодії видів мистецтва та використання гри під час дитячої творчості, ознайомлюються із зарубіжними технологіями “виховання мистецтвом”. У розкритті даного питання особливого значення надають поглядам українських педагогів, письменників (С.Васильченка, В.Верховинця, В.Винниченка, О.Духновича, Л.Костенко, І.Котляревського,

М.Коцюбинського, П.Мирного, І.Сагач, П.Тичини, Лесі Українки, Ю.Федьковича, І.Франка, Я.Чепіги, С.Черкашенка, Т.Шевченка) та науковців (І.Зязюна, М.Лещенко, Т.Лубенця, А.Макаренка, Л.Масол, О.Рудницької, С.Русової, О.Савченко, Г.Сковороди, В.Сухомлинського).

Літературно-мистецький компонент у змісті професійної освіти майбутніх учителів початкових класів знаходить своє відображення у ряді мовних дисциплін, таких, як: сучасна українська мова, практикум із сучасної української мови, методика викладання української мови, розвиток зв'язного мовлення. У ході занять студенти отримують знання про літературний жанр, про закономірності формування навичок читання, про можливості використання художньої літератури у навчально-виховному процесі, про вікові особливості та їх зв'язок із читацькими інтересами та можливостями дітей молодшого шкільного віку, про існування новітніх методик, пов'язаних із використанням художньої літератури, отримують необхідні уявлення про етапи розвитку навичок мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання, письмо) за допомогою художньої літератури, загалом отримують необхідні знання з лінгвістичної теорії та продуктивних технологій навчання.

Проте істотно бракує студентам знань саме про закономірності створення власного художнього образу у процесі читання.

Процес створення художнього образу має свої особливості, розпочинається із сприймання художнього тексту.

Складний процес сприймання характеризується наявністю відповідних уявних асоціацій: «Складаючи невід'ємну частину творчості, асоціативність, яка породжує у людини процеси сугестії, невід'ємна від найважливіших функцій художньої творчості – пізнавальної, виховної, естетичної насолоди спілкування з твором» [6:99]. Так, Тетяна Щербан пише: «Сугестивність як властивість художньо-образного мислення відрізняється від наукової творчості специфічною формою художньої образності. У процесі творчості асоціації матеріалізуються в художньому творі, впливають на сприймання, будять емоційну й інтелектуальну сприйнятливність, розвиваючи фантазію і

уяву...» [6:99]. При чому асоціативний ряд буде абсолютно суб'єктивним і залежить від інтелектуального рівня, світогляду, загальної культури, емоційного світу. Створення художнього образу є спробою відтворення дійсності за кількома відомими умовами (фактами). Чим більшою є кількість умов – тим цікавішим і детальнішим є створений образ. Сучасні технічні засоби уможливають використання науково-популярних, документальних фільмів, презентацій, просто ілюстрацій у ході вивчення літератури. Так, наприклад, інтерес до опрацювання творів Д.Дефо значно зростає після візуалізації інформації про моду, звичаї, культурні реалії, панівні філософські ідеї Епохи Просвітництва. На тлі тотального скорочення годин на аудиторне вивчення літератури варто не лише надати студенту для підготовки перелік сучасних наукових публікацій, а і перелік посилань на ресурси, що дозволять розширити світогляд та поглибити соціокультурний компонент фахової освіти.

Цікаві факти із біографії автора стимулюють інтерес до дослідження його психо-емоційного стану, що уможливорює інтеграцію психології з вивченням літератури: «Необхідно позбутися упередження, що психологія не здатна серйозно допомогти вдосконалити аналіз літературного твору»[6:98]. Читач суб'єктивізує усі отримані емоційно-естетичні враження, знаходить найбільш повну інформацію про суть, ідею художнього твору взагалі.

Читання літератури є також продуктивним засобом стимуляції креативності. Німецький літературознавець В. Ізер вважає, що “література є необмеженим розгортанням уяви, через це заняття нею має бути подібним до тренінгу уяви” [3: 201].

Проведений аналіз показує, що змістовий компонент сучасної професійної підготовки педагогів створює необхідні умови для формування інтересу до подальшої роботи з літературними першоджерелами.

Водночас досить висока консервативність змісту проаналізованих дисциплінарних блоків не відображує сучасних тенденцій у світовому інформаційному просторі. Актуальним залишається питання пошуку

сучасних педагогічних технологій, які б стимулювали інтерес дитини до читання шляхом залучення новітніх джерел отримання інформації та враховували б інтегративний підхід до її добору та опрацювання у ході викладання літератури (дитячої, сучасної, іншомовної).

Література:

1. Белкіна Є. Від подиву до творчості. Естетичне виховання дітей засобами образотворчого мистецтва // Є. Белкіна. Мистецтво та освіта. — 1998. — № 2. — С. 12–18.
2. Лещенко М.П. Зарубіжні технології підготовки вчителів до естетичного виховання / Марія Петрівна Лещенко. — [2-ге вид., доп.] — Київ, 1995. — 192 с.
3. Лещенко М.П. Щастя дитини – єдине дійсне щастя на землі: До проблем педагогічної майстерності / Марія Петрівна Лещенко – Київ. АСМІ, 2003. — 304 с.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О.Я савченко. – К.: Абрис, 1997. – 416 с.
5. Щербан Т. Сугестивність художнього образу / Т. Щербан // Педагогіка і психологія професійної освіти. Науково-методичний журнал. – 2004. — № 1. – С. 98–103.

Анотація

Стаття посвячена проблемі використання сучасної дитячої літератури в освітньому професійному освітньому процесі майбутнього педагога. Дана стислий аналіз літературно-художественного компонента професійного освітнього процесу, який призначений забезпечувати готовність майбутнього педагога до використання художественної літератури в освітньому процесі. Автор говорить про необхідність інтегрованого підходу до вивчення художественної літератури.

Ключевые слова: современная, детская, литература, психолого-педагогический потенциал литературы, профессиональное образование, художественный образ.

Summary

The article is devoted to the problem of literature using while the future teacher's training. It shortly observes the literature-art component of future teacher's education. The author states on the necessity of the the integrative approach using while literature learning.

Key words: modern literature, literature for children, encouraging of the interest in reading, psychology-pedagogical potential of literature, professional education, art vision.